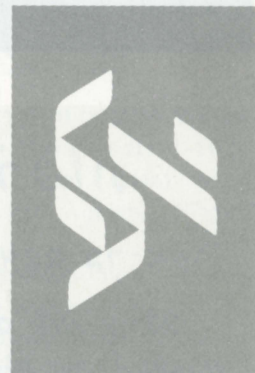

אקדמיה

ידיעון האקדמיה ללשון העברית אלול תשס"ב

כללי נטיית השם - קנקן חדש מלא ישן

הוצאת "כללי נטיית השם" במהדורה חדשה ומעודכנת (לשונו לעם נא-נב, חוברת ד, אייר תשס"ב) היא ציון דרך חשוב בעבודת האקדמיה בכלל ובעבודת ועדת הדקדוק והמוזכירות המדעית בפרט.

הכללים במהדורתם הקודמת הם פרי עבודה רבת שנים שהחלה עוד בימי ועד הלשון. הפרק הראשון - הקמץ - נדון ואושר במליאת האקדמיה בשנת תש"ד, והפרק החמישי והאחרון - הסגול - בשנת תשמ"א. על המפעל הזה ניצח פרופ' **זאב בן-חיים**, וזכינו שהוא ממשיך ללוות את עבודת ועדת הדקדוק במעורבות רבה.

לקראת פרסום המהדורה החדשה נערכו הכללים מחדש במזכירות המדעית מתוך מגמה להאחיד את הפרקים, וכמו כן הוצעו תיקונים, השלמות ושינויים רבים. אלה נדונו בוועדת הדקדוק והובאו לאישור מליאת האקדמיה בשנים תשנ"ד-תשס"ב. בישיבת המליאה רסי"ו (אייר תשס"ב) אושרה המהדורה החדשה.

כללי נטיית השם הם פרק אחד של "החלטות האקדמיה בדקדוק", שהמזכירות המדעית שוקדת על כינוסן ועל עריכתן לקראת פרסום בעתיד הקרוב. כללי נטיית השם ועמם החלטות האחרות עתידים לצאת לאור במהדורות מעודכנות מפעם לפעם.

חילופי תפקידים

ציון בושריה, ראש מדור המחשוב וההוצאה לאור והממונה על כוח האדם באקדמיה ללשון העברית, פרש לגמלאות אחרי שלושים ושמונה שנות עבודה. מר בושריה נודע בשימוש החלוצי שעשה במחשב לצורכי הבלשנות והמילונאות, ובכלל זה פיתוח עצמאי של תכנות יחודיות לעבודת המילון ההיסטורי.

שלוחות לו ברכות לשנים טובות ופוריות.

אביטל כץ התמנתה לראש מדור המחשוב, וליזה מוהר למרכזת ההוצאה לאור. איחולי הצלחה להן בתפקידיהן.

הוועדה למונחי האריגה וארגון CIETA

ראש הוועדה וחברה בהנהלת CIETA, עד כה פרסם הארגון רשימות מונחים באנגלית, בצרפתית, וכן באיטלקית, בגרמנית, בספרדית, בפורטוגלית וביפנית. רשימות המונחים ברוסית וביוונית נמצאות בשלבי הכנה. הארגון שוקד עתה על בניית אתר באינטרנט שבו יוצגו כל המונחים בלשויות איוורים, שהם הכרחיים להבנת המונחים.

חברי הוועדה - אנשי המקצוע: עליזה בגינסקי (יו"ר), בעבר מרצה במכללת שנקר לתולדות הטקסטיל; ברכה סדובסקי, מבית הספר לריפוי בעיסוק באוניברסיטה העברית; ד"ר ברכה ניב, מרצה לאמנות יהודית באוניברסיטת בר-אילן; יורם ברייר, מנכ"ל חברת גמולב, אוצר ומומחה לאמנויות; ד"ר רבקה יוחה, מומחית לטכנולוגיה של הטקסטיל; תמר שיק, מרשות העתיקות, חוקרת של הטקסטיל; אורה בארי ועלייה בן-עמי, מהמחלקה לאתנוגרפיה יהודית במוזאון ישראל.

נציגי האקדמיה ללשון: פרופ' אבנר טריינין, פרופ' שלמה נאה וד"ר אורי מלמד; צביה זמירי, מזכירת הוועדה.

הוועדה למונחי האריגה הוקמה באקדמיה בשנת תשנ"ח, ועד לא מכבר עסקה בפרק הראשון: "מבחר מונחים באריגה אמנותית: סיבים וחוטים, בדים ואריגים, טכניקות, נולים ומכשירים". המונחים אושרו במליאת האקדמיה, ומעתה הם מוצגים במאגר המונחים של האקדמיה באינטרנט.

רבים מהמונחים נזכרים במקורותינו ומשתקף מהם הוויי החיים בארץ-ישראל ובסביבתה בימי קדם. מומחיותם של אנשי המקצוע בוועדה באמנות האריגה ובקיאותם של נציגי האקדמיה במקורות ובלשונום אפשרו להשיב למילים עתיקות את חייהן בימינו. בין השאר נסמכה הוועדה בעבודתה על "מלון למונחי אריגה" של ועד הלשון משנת תש"ז.

המונחים העבריים שקבעה הוועדה ישולבו במילון רב-לשוני של מונחי אריגה אמנותית שמוציא לאור הארגון הבין-לאומי CIETA למחקר טקסטילים עתיקים שמקום מושבו בליון שבצרפת. לדברי עליזה בגינסקי, יושבת

עוד בגיליון

- הפועל בגזרת ע"ע וע"ו-ע"י
- לְמַד לְשׁוֹנֵךְ - מונחי אריגה
- "על הנשים האורגות בתלמוד הבבלי" מאת שלמה נאה

הפועל בגזרת הכפולים (ע"ע) ובגזרת ע"ו-ע"י

בישיבת מליאת האקדמיה באדר תשס"ב הביאה ועדת הדקדוק של האקדמיה את כללי נטיית הפועל בגזרת ע"ע ובגזרת ע"ו-ע"י לדיון ולאישור. תיקונים והשלמות לנטייה אושרו בישיבת המליאה באייר תשס"ב. הדיון בנטיית הפועל בגזרת הכפולים ובגזרת ע"ו-ע"י היה במסגרת הדיון השיטתי במערכת הפועל. מובאות פה מקצת ההחלטות מלוות בתווים ובנימוקים.

הרקע לדיונים

הן בגזרת ע"ע הן בגזרת ע"ו-ע"י אנו מוצאים במקורותינו שתי דרכי נטייה: האחת על דרך השלמים, כגון כָּנַח, גָּנַע, שָׁנַע, הִצְטִיד (במקרא), צָנַן, זָנַן, הִתְחַנֵּן (בלשון חז"ל) – בגזרת ע"ו; זָמַמְתִּי, בָּזְזַנְנִי, הִלַּל, רָכַכָּה (במקרא), הִקְטַתִּי, נִכְפַּף (בלשון חז"ל) – בגזרת ע"ע. הדרך השנייה היא הצורות המיוחדות לגזרות אלו. כבר בלשון חז"ל, וביתר שאת בעברית החדשה, ניכרת מגמה להעדיף את הצורות על דרך השלמים, בייחוד בבניינים קל ונפעל (כגון יִחַגַּל במקום יִחַג, יִכְבֹּד במקום יִכָּבֵד, יִתְבַּשֵּׁשׁ במקום יִתְבַּשֵּׁשׁ).

במקרא ולאחריו אנו מוצאים ריבוי צורות של פעלים בגזרת ע"ע, בעיקר מן הבניינים קל ונפעל, למשל: יִסְלֹו (איוב יט, יב), יִתְדַבֵּר (במדבר יד, לה), יִתְמַו (דברים לד, ח), יִזְמו (בראשית יא, ו); יִסַּב (במדבר לד, ד), יִמַּס (יחזקאל כא, יב), יִגְלוּ (ישעיהו לד, ד), יִחַר (תהלים סט, ד), יִחַתֵּן (ירמיהו כב, כג), יִכַּח (ישעיהו יט, ג); יִמְלוּ (תהלים לו, ב). מקצת הצורות מעידות על מעבר מגזרת הכפולים לגזרות אחרות. מגוון הצורות אינו עולה כדי מערכת נטייה אחידה, אך על פי רוב אפשר להצביע על מערכות נטייה ראשיות. אלה שימשו נר לרגלי האקדמיה בבואה לקבוע את דרך המלך בנטיית הפועל בגזרת ע"ע בעברית בת ימינו. הצורות החריגות המתועדות במקורות כשרות כמובן לשימוש בימינו.

גם בגזרת ע"ו-ע"י מתועדות במקורות צורות מצורות שונות, בעיקר בבניין נפעל, למשל: נִכְצַוְתָם (יחזקאל יא, יז ועוד), נִמְלְתָם (בראשית יז, יא), נִבְכָּים (שמות יד, ג). עם זאת אפשר בלי קושי רב להעמיד מערכות נטייה סדירות לשימוש העברית בת זמננו. הכללים נועדו להסדיר את הנטייה של צורות הפועל הנוהגות שלא על דרך השלמים.

1. החולם אחרי ל' הפועל (התנועה

החוצצת) בעבר בגוף ראשון ושני

● בבניין קל בגזרת ע"ע ל' הפועל מנוקדת בחולם מלא, כגון סְבוּתִי, קְלוּתִי (ולא סְבִיתִי, קְלִיתִי), ואילו בגזרת ע"ו-ע"י הנטייה היא בלי חולם אחרי ל' הפועל, כגון סְבִיתִי, קְלִיתִי.

● בבניין הפעיל משמשות שתי דרכי הנטייה – בחולם אחרי ל' הפועל ובלי חולם: הִסְבוּתִי וגם הִסְבִּיתִי, הִקְיִמּוּתִי וגם הִקְיִמְתִּי.

● בבניין הופעל הפעלים נוטים בלי חולם אחרי ל' הפועל, כגון הִוְסַבְתִּי, הִוְקַמְתִּי.

● בבניין נפעל בגזרת ע"ע הנטייה הרגילה היא בתנועה חוצצת בלבד, כגון סְבוּתִי, נְדַמּוּתָם (ולא: נְסַבְתִּי, נְדַמְתָּם). בפעלים שצורתם מעידה על הכפלה של פי הפועל (כגון יִחַן, יִחַר) הנטייה היא בלי תנועה חוצצת, כגון יִחַתֵּן. בגזרת ע"ו בפעלים בעלי דגש בפי הפועל הנטייה היא ללא תנועה חוצצת, כגון נָזַן נְזַתִּי נְזַתָּם. הפעלים הנוטים בדגש: נָדוּן (לצד נְדוּן), נָזוּן, נְלוּשׁ, נְמוּל, נְצוּד, נְעוּר, נְאוּת (שני האחרונים בתשלום דגש). שאלת הנטייה של הפעלים בלי דגש בפי הפועל – נְסוּגוּתִי/נְסִגְתִּי – חזרה לעיונה של ועדת הדקדוק.

שאלת החולם אחרי ל' הפועל בעבר בגוף

ברכות

לְרַאשׁי אִשֶׁה בֶּרֶק

חֲתַן פֶּרֶס יִצְחָק בֶּן-צְבִי
חֲקֵר קִהְלוֹת יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנוֹ

אַ סִּפְרוּ

לֵאלֹהֵי אֱלֹהֵי אֲרָבִי
רַאשׁאֵל בִּירְדָּנָא

לְצִיר אֵיכָא רִיזִיק

אַבָּהּ הַאֲקַדְמִיָּה

לְקַבֵּל הַתּוֹאֵר זֹאקְטוֹר

לצורות בעלות תנועה חוצצת (במקרא אין צורות הופעל בגוף ראשון ושני מגזרות אלו). בבניין נפעל בפועל ע"ע הוחלט שלא להתיר את דרך הנטייה בלי תנועה חוצצת, דוגמת "נְסַבְתִּי", בנימוק שלמעשה מדובר בנטיית שורש מגזרת פ"נ בבניין קל. בגזרת ע"ו בפעלים בעלי דגש בפי הפועל וחיריק בנו"ן – המצויים בעיקר בלשון חז"ל – נקבעה הנטייה בלי תנועה חוצצת שכן לא נמצאו עדויות לצורות מעין "ניזונות" "ניזונותם" (הצורות שבספרות חז"ל משקפות תנועת a בפי הפועל, כגון ניזנתה, ניזנתם).

2. נטיית פועלי ע"ע בבניין קל; האם הצורה סב מותרת?

● פועלי מצב: בעבר – בדרך כלל הנטייה היא קְלוּתִי קְלוּתָּ, קֵל קֵלוּ; בִּינּוּנִי – קֵל קֵלִים; בעתיד – יִקֵּל יִקְלוּ, או יִדֵּל יִדְלוּ (וגם יִדְלוּ).
● פעלים המביעים פעולה: בעבר – בגוף ראשון ושני סְבוּתִי סְבוּתָּ לצד נטייה על דרך השלמים סְבִיתִי סְבִיתָּ; בגוף שלישי בדרך כלל רק על דרך השלמים סָבַב סָבְבוּ (מותרת גם הנטייה [הספרותית] על דרך פועלי המצב,

הראשון והשני הייתה אחת הסוגיות המרכזיות בדיוני ועדת הדקדוק. דומה כי תנועת החולם אחרי ל' הפועל אינה נוחה לדוברי העברית בימינו, ונשאלה אפוא השאלה באילו בניינים יש מקום לצורות בלי תנועה זו בהתבסס על הממצאים במקרא ובספרות שלאחריו.

בבניין קל בגזרת ע"ע ממילא רוב הפעלים המשמשים בגוף ראשון ושני יש להם נטייה גם על דרך השלמים (כגון סְבִיתִי, דְּמַמְתִּי), ולכן אין הצורות בעלות התנועה החוצצת הכרח. בגזרת ע"ו במקרא הנטייה היא ללא התנועה החוצצת, להוציא שתי צורות מפועלי ע"י: בִּינּוּתִי (דניאל ט, ב), רִיבּוּתִי (איוב לג, יג).

בבניין הפעיל במקרא שכוחות הצורות בחולם בלי הפועל, כגון נְהַזְכַּרְתִּי (איוב ט, ל), הִסְבַּתִּי (מלכים א יח, לו), הִבְיַנּוּתָם (ישעיהו מ, כא). ואולם יש גם צורות בלי תנועה חוצצת, כגון נְהַפְכַתָּה (שמואל ב טו, לד), הִתְלַתִּי (שופטים טז, י), הִכְנֵנוּ (דברי הימים ב כט, יט). לפיכך לא היה קושי להתיר את הנטייה ללא התנועה החוצצת לצד הנטייה בחולם.

אשר לבניין הופעל, אין במקורות תיעוד

הבו לנו קללה עברית!

לפני – חוברת מיוחדת במינה, "מסעות ומעשים" שמה, כלי מבטאה של "הפלוגה הא"י הוהבלה כללית ר. א. ס. ק.", היו"ל "איי-שם". <...> עיינתי בחוברת ומצאתי פניה מצוינת-בעניינה אל הסופרים העברים. אני רואה צורך ונעימות להעתיקה בזה כלשונה:

"רבתי הסופרים העברים!

...באחת הועידות דנתם והתווכחתם ימים ולילות, במה וכיצד לעזור לחייל העברי. אנא עשו עמנו חסד גדול, הבו לנו מילון, ולא מילון סתם, מילון בחדס עליון... מילון – הקללות בעברית.

...חסרה לנו קללה עברית! אינכם יודעים ואינכם יכולים לתאר מצבו של סרג'אנט יהודי, המוכרח, – כן, מוכרח! – לקלל את חייליו באנגלית, רוסית, גרמנית, אונגארית. – בכל שפה יכול כל אחד לעשות כרצונו, לכופף את הלשון לכל צד ורוח, לשיר ולספר, לבכות ולקלל. ורק בעברית, הוי בעברית, אין אנו יכולים לקלל...

לפני הקמת גדודים עברים אנחנו, וכיצד יכולים אתם לתאר גדודים עברים שיתקיימו בלי קללה עברית?

אנא, מחכים אנו לקללה עברית...!"

ואל נא, רבתי, הסופרים והקוראים גם יחד, אל נא תדמו בנפשכם, כי הטון הקליל מעיד על יחס של גלגול, חליה, וכי לא מעומקא דלבא נכתבה הבקשה הרצינית הזאת. קלות-הנוסח כאן מסימני ההתביישות היא כדרך כל המבקשים משהו החשוב להם, אלא שחוששים, כי "זר לא יבין", וכי העניין יכול להראות כמגוחך.

אך העניין אינו מגוחך כלל וכלל. איני יודע, איך אתם, קוראי החשובים, – ואלו אני, הרוצה לחיות חיים שלמים בעברית, ולא אחת בלב ואחת בפה, מבין מאד את הקריאה הזאת.

הקללה העברית! הו, אנחנו, מאהבי לשון-הקודש, בניהם של חובבי-שפת-עבר, זכר תמימים לברכה, נושאי שובלה של הנסיכה האצילית הזאת, – האם לא לעתים קרובות לוחטת בנו התשוקה לראותה מתפקרת לפתע, בועטת בנטל היוחסין ומתיחפת, מתפלשת באבק חיים, ובאגרוף של חן בריוני מנפצת את הזוגיות בבית עצמה. והרי יש שעות-חסד, שתאוותנו זו מתמלאת במקצת, – אם לשמע שפת פרחיניו הנחמדים בארגו המחוצף והחינוני שלהם, ואם למקרא מקורות, או תרגום עסיסי מספרות לועזית, – כמה אפשרויות מתרמזות לנו, כמה מטמונים ושפעים נחשפים ומבהיקים, מקורות לא שערנום לצירופי-צירופים של לשון עזות לוחטת, חריפה ומפעפעת, – כמה יצרים, כמה זעפופי-לשון ושצף-חצף של דברים "יורדים חדרי בטן". הה, אין אנו יודעים כלל את עוצם העשירות שבעברית שלנו!

ונזכר אתה, איך יום אחד הציע לך ח. נ. ביאליק להצטרף לוועדה מיוחדת, שעמדה להתייחס מטעם ועד הלשון, – הועדה לוולגאריזאציה של הלשון העברית (אגב: היכן היא? מדוע לא נתקיימה משאלה נחמדה, אקטואלית זו, שצרכי תחיתנו העממית השלימה העלוה?). ובפירוש זוכר הנך, כי בין השאר, כאחת התעודות החשובות ביותר של אותה ועדה, צוינה אז המטרה הזאת: להעלות מגזי הלשון, למן כתבי-הקודש ועד כתבי האחרונים, את פסוקי הגידוף, החירוף והקללה, ולהוסיף כהמה וכהמה, לברוא ניבים חדשים ברוח הלשון והעם היהודי, שהוא כידוע יודע-קללות. כי אין חיי עם שלמים, אם את האדמה-השחורה, את "פת-הקיבר של הנפש" חסר הוא. הרי עד היום יש בנו המדברים עברית – ומספרים בדיחה בלועזית, מסיחים בלשון הקודש – ומקללים באידיש, ברוסית, בגרמנית. ואגב: סימן רע הוא לנו, שחיילינו, מתוך תוכם, מתוך ההווי המיוחד שלהם, מתוך הכרח יצרי, אמיתי, אינם יוצרים בעצמם את העברית הגדפנית והקללנית...

אך לא! לא לחיילינו לבדם, גם לי, לסופר עברי, או בפשטות: לפלוגי אלמוני, סתם עברי בשר ודם, חסרה שפת הקללה העברית, הנמרצת, זבת השמן הטוב, חוצבת להבות האש, – פשוט, כדי להגיד לפעמים בדיוק את אשר עם לבבי (והרי יש, יש ויש חשק כזה לפעמים) ולקלל דיוטה על גבי דיוטה בעברית שלי, רבת-היוחסין והקונדסית כאחת, הרבה מעשים וחזיונות שמתרחשים בעולם הגדול ובעולמנו הקטן גם יחד, הרבה מעשי-כסל ותועבות, שאין שום לשון שפוייה והוגנת הולמתם עוד, ויש צורך בשפת הקצף ובקצף השפה. או שמא, תכריחוני בשעה אנושית זו, שעת חרון אמיתי שלי, כאדם וכיהודי, לקלל ברוסית?

הבה, אפוא, נצטרף בלבב שלם לועקת בחורינו אנשי האי-שם ויחד עמהם נדרוש:

– הבו לנו קללה עברית! ואני עבדכם, הקטן באלפי ישראל, מוכן ומזומן "לשרת בחולין" ולתת גם את חלקי הדל במלאכה זו של בריאת ניב עברי חריף וממולח, מפולפל ושובב, כאשר אהבתי, כאשר חימדתי בכל יצרי נפשי ההומיה.

המשורר המתרגם והעורך אברהם שלונסקי (1900–1973) היה חבר ועד הלשון משנת תשי"ו (1946) וחבר האקדמיה ללשון העברית משנת תשי"ח (1958) ועד לפטירתו.

במאמרו "לאור העששית" (1938) התלונן שלונסקי על "התלישות האקאדמית-יותר-מדי של ועד הלשון במפעלי העוסקים בחיי עולם של שפת עברי" במקום שיעסקו בחיי השעה של לשוננו, ובייחוד התריע על קצב פעולתו שאינו הולם את "מרוץ התפתחותה של הלשון העברית". הוא טען שאוזנו של הוועד אינה כרויה לעברית ההולכת ומתהווה בפי העם, והביע חשש שבהיעדר אוזן קשבת ובהיעדר פעולה נמרצת של גוף מכוון ומטפח היא עלולה לדהור דהרה שלוחת רסן. על כן קרא לצמצם את "המרחק המסוכן שבין הווי העם החי והמגמגם בלשון שעדיין אינה לו כלי-מבטא שלם, ובין המוסד, שתפקידו הוא לשכלל כלי זה, למען יהיה לא רק שפה ברורה, אלא גם שפה חיה, כלומר: עסיסית, רבת-פרצופים" (ילקוט אשל, עמ' 178–179). ואכן שלונסקי היה קשוב לכל גילוי של עברית מדוברת, ילידית, עממית, קונדסית, לא תרגומית, מן החיים ולא מן הספר, וכיוצא קיבל עליו "להקשיב... להקשיב – ולאשר. לאשר – ולעדן" (משוהו על הסגנון הצברי" [1960], שם, עמ' 163). פעולתו התוססת והמהפכנית בלשון העברית ניכרת בכל תחומי יצירתו והיא מן המפורסמות.

עם כל זאת ידע שלונסקי עד כמה נחוצה חקירה של לשון המקורות לעיצוב דמותה של העברית החדשה: "תמיד החשבתי את הסופר והבלשן שקיבלו על עצמם עול כפול בתקופה זו של בריאת שפת-העם העברית, של גאולת חיוניותה השלימה: להקשיב קשב אוהד לשפת הדיבור על חידושיה ושגיאיותיה, והרי זה מלמטה למעלה, ועם זאת לתקן, לשפר, מן האוצרות העצומים של העבר, והרי זה בחינת מלמעלה למטה" (שם, עמ' 162).

"הבו לנו קללה עברית!" מתוך אברהם שלונסקי, ילקוט אשל, ספרית פועלים 1960, עמ' 228–229 (= "הארץ", 17 בפברואר 1943) באדיבות רות אשל-שלונסקי.

ה'תשס"ב - 2002 האקדמיה ללשון העברית * המזכירות המדעית * עורכת רחל סליג

פֶּלֶךְ

■ (באנגלית: spindle)

כלי טווייה עשוי מוט קצר שמניפים ומסובבים אותו, ובתוך כך החוט הנִטָּוֶה נכרך סביבו. שלושה חלקים לפֶלֶךְ: הַכּוֹשׁ – המוט שהחוט הנִטָּוֶה נכרך סביבו; מִשְׁקַלַת הַפֶּלֶךְ, הַפִּיקָה – חלק נוסף על הכוש, בדרך כלל של מתכת, שנועד להכביד על הפלך ולשמור על התמדת התנועה הסיבובית על הפלך; הַעֵינִיית – קבועה בראש הפלך. היא נראית כקוף המחט, החוט מושחל בה ואחר כך נכרך סביב הכוש.

כִּישׁוֹר

■ (באנגלית: distaff)

כלי טווייה עשוי מעץ או ממתכת המחזיק בפקעת הצמר או הפשתן, וממנו טווים את החוט על הפלך. הפלך והכישור הם כלי טווייה פשוטים ששימשו כבר בימי קדם, ככתוב במשלי: "יָדֶיהָ שֶׁלְחָה בְּכִישׁוֹר וְכַפִּיָּה תִמְכוּ פֶלֶךְ" (לא, יט). בידה האחת החזיקה האישה בכישור שהונחה עליו פקעת סיבים, ובידה האחרת הניפה וסובבה את הפלך, ובתוך כך נמשך החוט מן הכישור ונכרך סביב כוש הפלך.

נוֹל

■ (באנגלית: loom)

כלי אריגה. על הנוֹל עורכים את חוטי השתי (חוטי האורך), אחר כך מעבירים ביניהם את חוטי הערב (חוטי הרחב) ליצירת האריג השלם. יש נוֹלים מסוגים שונים, כגון נוֹל מְתַנֵּים (שחוטי השתי נמתחים בו בעזרת גוף האורג או האורגת), או נוֹל קְלָפִים (שאורגים בו בעזרת קלפים מנוקבים). באריגה תעשייתית משמשים היום נוֹלים מְכֻנִּים או חֲשֵׁמְלִיִּים.

מִסְכָּת

מערכת חוטי השתי המתוחים על גבי הנוֹל.

במעשה שמשון ודלילה נאמר: "אִם־תֹּאכְלִי אֶת־שֵׁבַע מַחְלְפוֹת רֵאשֵׁי עַם־הַמִּסְכָּת, וְתִתְקַע בְּיָתֶד וְתֹאמַר אֵלָיו פְּלִשְׁתִּים עָלֶיךָ שָׁמֹן, וַיִּקֶץ מִשְׁנָתוֹ וַיִּסַּע אֶת־הַיָּתֶד הָאָרְגָה וְאֶת־הַמִּסְכָּת" (שופטים טז, יג-יד). ראוי לשים לב ליחס בין המשמעות הבסיסית של מִסְכָּת – חוטי השתי ובין המשמעות הנגזרת של מִסְכָּת – חיבור טקסט ערוך. יחס זה מקביל ליחס שבין המילים הלועזיות טקסטיל וטקסט. החיבור הרעיוני בטקסט נמשל למעשה האריגה.

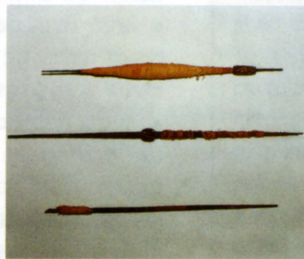
נֶפֶשׁ הַמִּסְכָּת, שֵׁעַר

■ (באנגלית: shed)

הַרְוּוּחַ שֶׁנִּפְעַר בֵּין שְׁתֵּי מַעְרְכוֹת הַשְּׁתֵּי בַעַת הָאֲרִיגָה בְּנוֹל, וְבוּ מַעֲבִירִים אֶת חוֹט הָעֶרֶב. נֶפֶשׁ הַמִּסְכָּת מִן הַמִּשְׁנָה, כְּגוֹן כְּלִים כֵּאֵלֶּה. א. הַמִּילָה נֶפֶשׁ מִתְפַּרֶשֶׁת בְּצִירוֹף הַזֶּה בְּמִשְׁמַע רְוּוּחַ.

שחזור נוֹל מהתערוכה "סיפוריה של מצדה", האוניברסיטה העברית

כלים מאוספי המכון לארכאולוגיה, הר-הצופים

פלך

מלאכת הטווייה בכישור ובפלך, עכו המאה ה-13; באדיבות רשות העתיקות, תצלום – צילה שגיב

התשס"ב - 2002 האקדמיה ללשון העברית • המזכירות המדעית • עורכת רחל סליג

קְטִיפַת תְּלָמִים, קוֹרְדֵרוּי

■ (corduroy: באנגלית)

קטיפה של חוטי עָרְב שפלומתה גזורה תלמים תלמים.

סִיב זְהוּרִית

■ (rayon fiber, viscose fiber: באנגלית)

סיב מלאכותי המופק מתאית ומראהו כסיב משי.

במקורות זהורית היא שְׁנִי (בכתבי היד של המשנה והתלמוד מובאת הגרסה זהורית כבסורית). את הפסוק "וְצָנָה הַכֶּסֶחַ וְלָקַח לְמִשְׁהַר שְׁתֵּי־צִפְרִים חֵיזֵת טְהוּרוֹת, וְעָץ אֶרְזוֹ וְשְׁנֵי תוֹלְעַת וְאָזֹב" (ויקרא יד, ד) מפרשים חכמינו: "שְׁנֵי... זו זהורית טובה" (ספרא מצורע). ובמשנה נכתב (יומא ו, ח): "...לשון של זהורית היה קשור על פתחו של היכל, וכשהגיע שער למדבר היה הלשון מלבין, שנאמר 'אִם־יְהִיֹּ חטאיכם כְּשָׁנִים כשלג ילבינו'" (ישעיהו א, יח).

סָטִין (אַטְלָס)

■ (satin: באנגלית)

שיטת אריגה שְׁבָה חוטי השְׁתֵּי או העָרְב (מכל הסוגים, כגון כותנה, משי, זהורית) צפים מעל חמישה (או יותר) חוטי שְׁתֵּי או עָרְב. מאריגה זו נוצר בד רך (למפות, למצעים וכדומה), ובו הדוגמה והאריג צבעם אחד.

טַפְטִין

■ (tapestry: באנגלית)

שטיח טפטיין, באדיבות יד ל"א מאיר, המוזאון לאמנות האסלאם

שיטת אריגה של ציור בחוטי העָרְב על פני השְׁתֵּי. שיטה זו משמשת בעיקר בשטיחי רצפה ובשטיחי קיר, ונפוצה מאוד בתרבויות שונות כבר בימי קדם.

המילה טַפְטִין נזכרת במשנה ובמדרשים, כגון "ר' יהושע בן לוי סלק [=עלה] לרומי, חמא תמן עמודיא מכסיין [=ראה שם עמודים מכוסים] בטפטיין - בצינה שלא יקשרו ובשרב שלא יתבקעו" (בראשית רבה לג). טַפְטִין מקורה ביוונית וברומית, והיא גם מקורן של המילים המקבילות לה בשפות אירופה המודרניות. בשימוש מורחב טַפְטִין היא נייר או בד המודבק על קירות, ובמשמעות זו רווחת המילה טַפֵּט (בגרמנית: Tapete).

גְּמְרָה

■ (border: באנגלית)

ההתחלה או הסוף של האריג.

גְּמְרַת ראש היא הגְּמְרָה שבתחילת האריג (באנגלית: starting border);

גְּמְרַת סוף היא הגְּמְרָה שבסוף האריג (באנגלית: end border);

שַׁפַּת הָאָרִיג היא כל קצה בצְּדֵי האריג.

גְּמְרָה שקולה במשקל אֶמְרָה (שאחד ממשמיעה הוא מְכַפְּלֵת, שולי הבגד וכדומה).

המונחים שבעלונים אלו הם לקט של מונחים באריגה אמנותית מתוך הפרק שאושר במליאת האקדמיה בשנת תשס"ב. את המונחים קבעה הוועדה למונחי האריגה שפוננה באקדמיה ללשון. תודתנו לפרופ' שלמה נאה על סיועו הרב בהכנת העלונים ולגב' דפנה צורן, עוזרת לאוצרת ב"חדר האוספים" של המכון לארכאולוגיה, הרצהופים. תצלומים - דרון רובינשטיין

"נוולא" – על הנשים האורגות בתלמוד הבבלי

מאת שלמה נאה

זו מתבררת בעיון קל בדפוסים ובכתבי היד העתיקים של התלמוד. כפי שהעיר בעל "דקדוקי סופרים", בדפוסים הישנים הנוסח הוא **נוולא** – נוסח שנוצר בטעות גרפית מן המילה עֶזְלָא (העיי'ן התפרקה לנוי'ן ולוי'ן), שפירושה 'טווה'! ובאמת יש כתבי יד שמפורש בהם **עזלא** (ובכתבי יד אחרים: "שאירא פילכא", כלומר טווה בפלך).

הרי שאותה מרשעת אולי הייתה הורגת, אך לא הייתה אורגת. הסיפור השני הוא במסכת בבא בתרא (דף יג ע"ב). כאן מסופר על שני אחים שירשו מאביהם שתי שפחות שכל אחת מהן הייתה מומחית לעבודת בית אחרת. האחת ידעה לאפות ולבשל, ואילו על מומחיותה של השנייה חלוקות נוסחאות התלמוד. לפי גרסת ר' נתן בעל הערוך היא הייתה "נוולא בסתרקי", כלומר אורגת שטיחים, ועל פי זה קבע שיש בארמית פועל נָנַל במשמעות 'אָרַג'. אבל בדיקת כל נוסחאות התלמוד מראה שהיו בהן שתי מסורות בדבר מקצועה של השפחה הזאת. במסורת אחת נאמר עליה שהייתה "ידעא פלכא ונוולא", כלומר יודעת להשתמש בפלך ובנול (שם העצם, לא הפועל!), ובמסורת האחרת נאמר עליה שהייתה "ידעא למעבד בסתרקי" – יודעת לעשות שטיחים. בידי ר' נתן היה נוסח משובש, נוסח כלאיים: ראשו המסורת האחת וסופו המסורת האחרת, וכך נוצר הצירוף "נוולא בסתרקי" – אורגת שטיחים – שאין לו בסיס, והלכה לה הראייה השנייה לקיומו של הפועל נָנַל.

הסיפור השלישי הוא המעניין ביותר. במסכת גטין (דף לד ע"א) מסופר על אדם בשם גידול בר רעילאי (בכתבי היד: דעילאי, ייתכן אפוא ששם אביו היה עילאי) ששלח גט לאשתו ביד שליח כדי לגרשה. וזה לשון הסיפור בארמית: "אזל שליחא אשכחה דהוה יתבה ונוולא. אמר לה: הא גיטיך. אמרה ליה: זיל השתא מיהא ותא למחר. אזל לגביה ואמר ליה, פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב". ובתרגום לעברית (לפי פירוש רש"י): "הלך השליח ומצאה שהייתה יושבת ואורגת. אמר לה: הרי גיטך. אמרה לו: לך עתה, על כל פנים, ובוא מחר. הלך ואמר לו (לבעלה), פתח זה ואמר ברוך הטוב והמטיב".

לכאורה אין כאן מקום לספק: נוולא = אורגת! אלא שהסיפור הזה קשה מאוד מגופו: (א) מה מנע את השליח מלתת לאישה את הגט? העובדה שהייתה עסוקה באריגה בוודאי לא הייתה צריכה לעכב בעדו. (ב) מפני מה אמרה לו האישה "בוא מחר"? (ג) מה התחדש לבעל, שמלכתחילה רצה לגרש את אשתו, ואילו אחרי שחזר השליח עם הסיפור שמח כל כך שלא נתגרשה, עד שבירך ברכת "הטוב והמטיב"? (ד) בכמה כתבי יד של התלמוד נוסח דברי האישה לשליח הוא: "זיל השתא מיהא בריי וכו', כלומר היא מכנה אותו בכינוי חיבה: **ברי** (=בני) – מקומו של כינוי החיבה הזה בסיפור מוזר מאוד. ומה המשמעות של **מיהא** (=לפחות, על כל פנים) בדבריה? (ה) לדעת אב"י בתלמוד (דעתו מובאת מיד אחרי הסיפור) הבעל יוכל לשוב ולהשתמש בגט בעתיד; אבל אם שמח כל כך על ביטול הגירושין מדוע ירצה להשתמש שוב בגט הזה? ברור שהסיפור הזה טעון עיון ופירוש קודם שאפשר יהיה להסיק ממנו מסקנות לשוניות.

בעדויות רבות של נוסח הסיפור, במקום "יתבה ונוולא" מופיע "יתבה בטולא" (=יושבת בצל). והרי נוסח זה תמוה עוד יותר: וכי מפני שהיא יושבת בצל אינו יכול לתת לה את הגט? נראה שגם כאן חלה אותה תופעה שמצאנו בסיפור על אבישי וערפה, והפעם בכיוון ההפוך:

מלאכת האָרַג – הטווייה, האריגה ושאר עבודות הקשורות בה – הייתה בימי קדם מלאכתן של נשים. חכמה יתרה נדרשה למלאכה זו, כפי שמעיד המקרא: "וכל אשה חכמת לב בידיה טווי" (שמות לה, כה). מונח אחד ממונחי האריגה (בארמית), שהופעותיו היחידות בספרות הן בשלושה סיפורים תלמודיים על נשים, הוא נושא העיון שלפנינו.

הכלי המשמש לאריגה נקרא בלשונו **נול**. מדבריו של בן-יהודה במילוננו עולה כי שם זה, שאינו נזכר במפורש במקורות העבריים, כבר היה רווח בדיבור בארץ בזמנו: "נול – שם לכסא האריגה, משתמשים בשם זה בדיבור העברי בארץ-ישראל". ושם בהערה: "בערבית נול" (קרא: נָנַל). מלבד הערבית מצוי השם הזה בכל ניבי הארמית (נָנַל, נָנְלָא). בארמית הסורית משמשת המילה גם כשם הכלי וגם כשם לאריג המתוח עליו, ובמשמעות מושאלת: "נָנַל חִיָּא" – אריג החיים, חוט החיים, שלכשיינתק ימות האדם. וכך מתורגם הכתוב בישיעהו לח, יב: "קפדתי קָאָרַג חיי" – "אתקפדו כנול גרדאין חיי". ויש מי שסבר למצוא במקרא **נול** במשמעות הזאת. את הכתוב ביחזקאל לו, יא, "אבדה תקותנו **נגזרנו לנו**", קורא פרלס: "אבדה תקותנו **נגזרנו לנו**", כלומר נתקפד אריג חיינו (והרי גם **תקוה**, בחלק הראשון של הפסוק, יכולה להתפרש כחוט, כמו "תקות חוט השני", יהושע ב, יח).

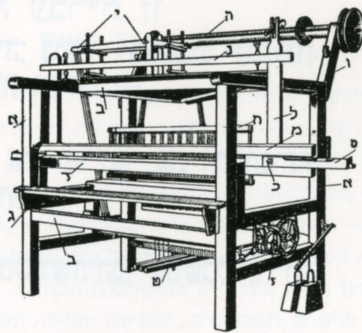
בלשונות ובניבים הללו **נול** הוא תמיד שם העצם. את פעולת האריגה בנול מביעים בעזרת פעלים משורשים אחרים, ואילו הפועל מהשורש נו"ל משמש בהם תמיד במשמעות של כיעור ומחלה (השוו בעברית: מנוול ומוכה שחין). מכלל זה יוצא ניב אחד – הארמית של התלמוד הבבלי. כל המילונים לניב זה של הארמית מביאים את הפועל נָנַל במשמעות 'אָרַג'. כך כבר במילון הקדום לתלמוד – "הערוך" – שנעשה בידי ר' נתן מרומי בשליש השלישי של המאה ה"א, ואחריו כל המילונים החדשים לארמית התלמוד. גם מילונים לניבים אחרים של הארמית מזכירים את הפועל הזה בארמית התלמוד, כמו הלקסיקון הסורי של ברוקלמן; כיוצא בזה מחברים שעסקו בתולדות מלאכת הארג בתקופת התלמוד, למשל שמואל קראוס בספרו "ארכאולוגיה תלמודית", ואברהם הרשברג בספר "הארג ותעשית הארג". המחברים הללו סומכים על שלושה סיפורים בתלמוד, שבכל אחד מהם מתוארת אישה שהייתה **נוולא**. צורה זו התפרשה מאיליה כפועל בינוני (נָנְלָא) שמשמעו 'אורגת', אך כפי שנראה מיד בכל אחד מהמקומות הפירוש הזה מוטעה – בעקבות טעות כתיב, טעות במסירת הטקסט או טעות בפירושו.

הסיפור הראשון: במסכת סנהדרין (דף צה ע"א) מסופר על דוד המלך שנשבה בידי ישיבי, אחיו של גלית. התלמוד מספר כיצד יצא אבישי להצילו, וכשהגיע למקומו פגע בערפה, אמו של ישיבי: "חזייה לערפה אמיה דהוות נוולא, כי חזייתה פסקתה לפילכה שדתייה עילויה, סברא למקטליה". לכאורה יש לתרגם את הסיפור כך: "ראה את ערפה אמו שהייתה אורגת. כאשר ראתה אותו ניתקה את פלכה והשליכה אותו עליו, במחשבה להורגו". אבל כבר מן הסיפור עצמו ברור שערפה לא הייתה עסוקה באריגה אלא בטווייה, שהרי הכלי שהשליכה על אבישי היה פלך, המשמש לטוויית הצמר (גם בסיפורים אחרים הפלך הוא נשק מסוכן ביד הנשים הטוות, ראו למשל כתובות עב ע"ב). ובאמת רש"י מפרש: "נוולא – טווה". אבל אם כך, מה טיבו של הפועל **נוולא** כאן? חידה

לנו - הורחב הרכיב השני, **תא**, לצירוף "תא למחר", בניסיון להחליק את הנוסח הלא ברור. אם נצרף יחד את שתי ההבנות הללו ונקרא את הסיפור בצורה המשוערת כאן, נקבל סיפור אחיד וברור. גידול בר רעילאי החליט להיפטר מאשתו ושלח לה גט. השליח הלך ומצא שהיא יושבת בניוול, כלומר חולה מאוד, אולי אפילו גוססת. האישה אומרת לשליח: עזוב את הברייה העלובה הזאת (כלומר, אותי) לנפשה! השליח חוזר אל הבעל, וזה שמח מאוד. הסיבה לשמחתו ברורה (אם כי לא נעימה לאוזן המוסרית): אילו נתן השליח לאישה את הגט היה הבעל חייב לתת לה את כתובתה. אבל עתה, שהיא חולה מאוד, אפשר שתמות, וכך יוכל להיפטר ממנה בלי לשלם מאומה.

מלבד חשיפת פרצופו האמתי של אותו גידול בר רעילאי (בלשונו נאמר שהוא, ולא אשתו, היה המנוול בסיפור), הפירוש הזה שומט את הקרקע מתחת לעדות האחרונה שהייתה לפועל נָל במשמעות 'ארג' בארמית של התלמוד הבבלי. מתברר אפוא שניב זה של הארמית אינו שונה משאר הניבים והלשונות - השורש נו"ל מופיע בו רק בשם עצם. הפועל נָל אינו אלא "מילת רפאים" שיש לגזור עליה מחיקה מן התלמוד הבבלי

האותיות נו"ן ווי"ו נתחברו לאות אחת, טי"ת (בכתבי יד מסוימים האותיות הללו נכתבות מחוברות וכמעט אי אפשר להבדיל בינן לבין טי"ת, מה שגרם לטעויות רבות מסוג זה שלפנינו). הדבר החשוב בגרסת הספרים הללו היא האות ביי"ת שבראש המילה, במקום וי"ו החיבור בגרסת הדפוס. גם העדות העתיקה ביותר של הסיפור, בספר "הלכות פסוקות", גורסת את המילה בבי"ת: "יתבה בנוילא". כלומר, יש מקום לשער שנוסח קדום של הסיפור היה "אזל שליחא אשכחא דהוות יתבה בנוילא". את הצירוף הזה קשה לפרש מלשון אריגה, ואפשר לפרשו במשמע הרווח של **נוול** בארמית - כיעור ומחלה קשה, ובניבים אחדים המילה מציינת גם את מצבו של הגוסס. ובסיפור שלנו נאמר שהשליח הלך ומצא את האישה חולה אנושה.

- א. דָּקוּן
- ב. בריית רחב
- ג. קריית ארך
- ד. משקל קדמי
- ה. כפד השתי, קנור
- ו. מסב השנור
- ז. סממן הפריקה
- ח. משקבת הפירים
- ט. זרִיָּשָׁה
- י. אָסָל
- כ. מוֹחָא, זורק
- ל. זרִיעֵ הַשִּׁפָּה
- מ. מקסֵה הַשִּׁפָּה
- נ. סרֵוֹ הַשִּׁפָּה
- ס. תַּבְתֵּי הַקֶּרֶךְ

נול יד, מתוך "מלון למנחי אריגה" (תש"ז)

טעות אחרת מעין זו היא שיצרה את המילה **ברי** (=בני), שאין לה פשר בסיפור שלנו. אפשר לשער שמלכתחילה היו דברי האישה כך: "זיל השתא מהא בריתא". **בריתא** בארמית היא **ברייה** (צורת היחיד של **בריות**), ותרגום דבריה: "לך עתה מן הברייה הזאת", ועל עצמה היא אומרת כך. המילה **בריתא**, הנדירה בתלמוד, נתפרקה לשתי מילים: ברי+תא; בכמה כתבי יד - ובעקבותיהם בדפוס המצוי

4. פועלי ע"ע: בניין הופעל

- נטיית הגוף השלישי **בעבר ובעתיד** היא בשתי דרכים: (א) הוסב הוֹסְבָה, יוֹסְבוּ; הוֹפֵר הוֹפְרָה, יוֹפְרוּ; (ב) הוסב הוֹסְבָה, יוֹסְבוּ; הוֹפֵר הוֹפְרָה, יוֹפְרוּ. **בבינוני** משמשת הצורה מוֹסְבַת לצד מוֹסְבָה.

החלטה זו התקבלה באקדמיה כבר בשנת תשנ"ד, ופירושה היתר הנטייה על דרך ע"ו. הצורות במקרא מעטות ורק אחת מהן על פי הצפוי: הוֹחֲדָה (יחזקאל כא, יד, טו, טז). צורות אחרות: יִפְתּוּ (ירמיהו מו, ה ועוד), יִחְקּוּ (בטעם מפסיק, איוב יט, כג).

מילונים חדשים במאגר המונחים

- מילון למונחי ההנדסה הכימית (אושר בשנת תשמ"ט)
- שמות צמחי ארץ-ישראל - חלק א (תש"ס)
- מונחי הבנקאות ושוק ההון - חלק ב (תשס"ב)
- מבחר מונחים באריגה אמנותית - פרק ראשון (תשס"ב)

במקמ, כגון נִסְבַּ (ר' להלן צורות חריגות); **בעתיד** - בגוף מדבר אֶסְבַּ או אֶסְבִּי; **שם הפועל** - לְהַמִּס או לְהַמִּסֵּי.

- צורות חריגות
- נָל, נָלַח**: בעבר בגוף שלישי נָלַח נָלַחָה נָלַחוּ, נָלַח נָלַחָה נָלַחוּ; בגוף ראשון ושני נָלַחְתִּי נָלַחְתִּי.

נָמַס, נָמַל: בבינוני ביחיד נָמַס או נָמַסֵּי, נָמַל או נָמַלֵּי; הנטייה בפתח - נָמַסָה נָמַסֵּים נָמַסוּת, נָמַלָה נָמַלֵּים נָמַלוּת.

בבניין נפעל בגזרת ע"ע אנו מוצאים במקרא מגוון תנועות בפי הפועל בצורות העבר והבינוני: פתח (או קמץ), צירי וחולם, ואף שווא (כגון נִסְבָה, יחזקאל מא, ז). למרות הממצא המגוון הזה החליטה האקדמיה שדרך המלך היא פתח בעבר וקמץ בבינוני, זולתי הפעלים נָמַס, נָמַל, נָל (מן המקרא - הרווחים בעברית בת ימינו) והפועל נָחַס שנוצר בעברית החדשה. את הצורות נִסְבַּ, נָחַן הוחלט לפסול. צורות אלו - שאין להן תיעוד במקורות - נוצרו למעשה מתוך היקש לגזרת ע"ו (נָדוּן).

הועלתה טענה כי יש בידול משמעות בין נָחַן (בתכונה מסוימת) ובין נָחַן (קיבל חנינה). בכל זאת הוחלט שלא להתיר את הצורה נָחַן ולהמליץ על ניסוח פעיל (תָּנַחְנו אותה).

גזרת ע"ע וע"ו-ע"ו המשך מעמ' 2

כגון סָבַ סָבַו; **בבינוני** - סוֹבְבַ סוֹבְבֵים (גם הנטייה על דרך פועלי המצב מותרת, כגון סָבַ סָבֵים); **בעתיד** - יִסְבּוּ או יִסְבּוּ יִסְבּוּ (על דרך יִקְדוּ, וגם יִסְבּוּ על דרך תְּדַמְּוּ), לצד נטייה על דרך השלמים יִמְדְדוּ, יִחְגְּגוּ.

הצורה סָבַ הולכת אחר דרך הנטייה של פועלי המצב, כגון קָל. נשאלה השאלה אם יש לראות בה צורה תקנית. על ההבחנה בין פועלי מצב לפועלי פעולה בבניין קל עמד לראשונה איש הלשון ניסן ברגרין. שלא כפועלי המצב, הפעלים המביעים פעילות נוטים בעבר ובבינוני על דרך השלמים - סָבַ סָבְבָה, סוֹבְבַ. לכלל זה כמה חריגים, כגון חָג (חגיגה א, ו).

בדיון בוועדת הדקדוק הובע ספק אם אמנם להבחנה הזאת יש על מה שתסמוך. מכל מקום הוחלט שאין לפסול צורות כגון סָבַ סָבּוּ סָבֵים, ועם זאת יש לראות בהן צורות ספרותיות.

3. נטיית פועלי ע"ע בבניין נפעל

- **בעבר ובבינוני** - לרוב באות צורות הנפעל בעבר בפתח בפי הפועל, כגון נִסְבַּ נִסְבָה, נָמַס נָמַסָה נָמַסוּת, נָדַס, נָדַסוּת; בבניוני יחיד

ועד הלשון העברית בארץ-ישראל

הוועד המכין לייסוד האקדמיה ללשון העברית

תל-אביב, רח' ביאליק 22, ת"ד 4241, טל. 2896

אזרח ישראלי, ההעלית על דעתך

מהיכן באה לך שפה עברית זו?

בחקלאות ובמלאכה, בתעשייה, במדע ובאמנות, במנגנון
הממלכתי והצבאי, בחיי הבית והרחוב? –

ועד הלשון העברית

עומד על האבניים ומכוון את תחייתה ואת התרחבותה
של הלשון שישים שנה רצופות.

ועד הלשון העברית

הושיב בלשנים ומומחים למקצועותיהם, המשכללים יום
יום את הלשון לענפיה.

ועד הלשון העברית

עוזר לך בהשלמת מחסורי-לשונך.

ועד הלשון העברית

מפרסם את פרי מחקריו וחידושיו בצורת:

- 1 "לשוננו", רבעון לשכול הלשון העברית
- 2 "לשוננו לעם", סונטרסים עממיים לצנייני לשון,
- 3 מילונים מקצועיים.
- 4 מילונים עממיים.
- 5 לוחות מצויירים.
- 6 רשימות מונחים,
- 7 מחקרים לשוניים.

העזר על ידי ועד הלשון ועזור לו. רכוש את כתביו

ופתח את אוצרות לשוננו לבניך, נושאי-עתידה,

הרשם בתור חבר לחברת "ידידי האקדמיה

ללשון העברית!"

פנה מייד לפי הכתובת:

ועד הלשון העברית תל-אביב, רחוב ביאליק 22,
בית ביאליק, ת"ד 4241

הודיע את כתובתך!

בא-כותנו יבסר אצלך בימים הסרובים.

בהוקרה

הלשכה המרכזית

בשנת תשי"ג (1953) הוקמה האקדמיה ללשון העברית על פי חוק וירשה את מקומו של ועד הלשון. "הוועד המכין לייסוד האקדמיה ללשון העברית" – שמטעמו פורסמה הכרזה שלפנינו בשנת תשי"י או בסמוך לה – הוקם בתשרי תשי"ט כדי לגבש את ההצעות לקראת ייסודה של האקדמיה ללשון העברית ולהביאן לפני מליאת ועד הלשון. לחברי הוועד המכין נבחרו נשיאי ועד הלשון פרופ' נ"ה טור-סיני ופרופ' יוסף קלוזנר, מנהל הלשכה המרכזית ד"ר שמואל אייזנשטדט והמזכירים המדעיים ד"ר עלי איתן ויבלח"י ד"ר זאב בן-חיים. בטבת תשי"ט התכנסה "האספה הכללית הפומבית לקראת הקמת האקדמיה ללשון העברית" לשם הצבעה והכרעה על דרכי הקמתה של האקדמיה. השתתפו בה ראש הממשלה דוד בן-גוריון, יו"ר הנהלת ההסתדרות הציונית ברל לוקר, רקטור האוניברסיטה העברית פרופ' שמחה אסף וכל חברי ועד הלשון.

אמנם המילה **אקדמיה** באה בכרזה בשמו של המוסד החדש, אך רק בשנת תשי"ג לאחר מאבק ממושך של ועד הלשון בממשלה ובכנסת נכנסה המילה **אקדמיה** ל"חוק המוסד העליון ללשון העברית". על פרשה זו, ובייחוד על התנגדותו של דוד בן-גוריון לשימוש בשם שיסודו לועזי, ראה בספרו של זאב בן-חיים "במלחמתה של לשון" (ירושלים תשנ"ב).

עיצוב: סטודיו אפרת

ISSN 0793-0593

כל הזכויות שמורות, תשס"ב ©

עורכת: טלי בן-יהודה • סדר והפקה: אורית טפרברג
האקדמיה ללשון העברית, ת"ד 3449, ירושלים 91034 • טלפון: 02-6493555, פקס: 02-5617065

דואר אלקטרוני: acad3u@vms.huji.ac.il • אינטרנט: http://hebrew-academy.huji.ac.il